

Kryteria oceniania z wiedzy o społeczeństwie w klasie 2

Temat lekcji	Wymagania Podstawowe (dostateczna) Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe (dobry, bardzo dobry) Uczeń:
Rozdział I		
1. Ja, czyli kto?	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: tożsamość, samoocena, samorealizacja, konsumpcjonizm, autorytet - wymienia elementy tożsamości - odróżnia tożsamość osobistą od społecznej - dokonuje samooceny - tłumaczy, czym jest styl życia - charakteryzuje własny styl życia - omawia różnice pomiędzy aktywnym i biernym stylem życia - podaje przykłady aktywnego i biernego spędzania wolnego czasu - wskazuje współczesne autorytety 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia negatywne skutki zaniżonej lub zawyżonej samooceny - wskazuje sposoby poprawienia samooceny - podejmuje działania mające na celu eliminację swoich wad i wykorzystywanie atutów - wymienia czynniki kształtujące styl życia - uzasadnia, jaki sposób spędzania wolnego czasu jest najkorzystniejszy dla człowieka - przedstawia negatywne i pozytywne strony konsumpcyjnego stylu życia, na podstawie tekstu źródłowego - wskazuje osobę, którą uważa za swój autorytet i uzasadnia własny wybór - odróżnia autorytety rzeczywiste od pozornych - wyjaśnia terminy: konformizm, nonkonformizm
2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, co to znaczy, że człowiek jest istotą społeczną - wyjaśnia termin: socjalizacja - wymienia role społeczne, jakie może odgrywać człowiek - wylicza pełnione przez siebie role społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co decyduje o dobrych relacjach z innymi ludźmi - wskazuje czynniki sprzyjające socjalizacji i ją ograniczające - określa, w jakich sytuacjach człowiek może utracić swoją indywidualność, na podstawie tekstu źródłowego - wymienia przyczyny konfliktu ról społecznych
3. Porozumiewamy się	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega komunikacja werbalna i niewerbalna - podaje zasady skutecznego porozumiewania się - prowadzi rozmowę w sposób kulturalny - wymienia podstawowe zasady publicznych wystąpień - wskazuje sposoby podejmowania decyzji w grupie 	<ul style="list-style-type: none"> - przekazuje komunikat w sposób werbalny i niewerbalny - wyjaśnia znaczenie mowy ciała w akcie komunikacji - odczytuje w sposób prawidłowy gesty rozmówcy - prezentuje publicznie przygotowane wystąpienie - uczestniczy w dyskusji lub debacie na wybrany temat - określa reguły przemawiania w sytuacjach oficjalnych - tłumaczy, na czym polega debata oksfordzka - podaje zalety pracy zespołowej

4. Nie taki konflikt straszny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: konflikt, negocjacje, kompromis - podaje przykłady sytuacji konfliktowych w codziennym życiu - wymienia różne typy zachowań i postaw w sytuacjach konfliktowych - wskazuje sposoby rozwiązywania konfliktów - tłumaczy, na czym polega konflikt pokoleń, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa najczęstsze przyczyny konfliktów we współczesnym świecie - podaje negatywne skutki różnych zachowań w sytuacjach konfliktowych - wskazuje problemy, z którymi najczęściej wiąże się konflikt pokoleń, na podstawie tekstu źródłowego
5. Grupy społeczne	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest zbiorowość, a czym – grupa społeczna - określa rolę kontaktów i więzi z innymi ludźmi w życiu człowieka - przedstawia podział grup społecznych - podaje nazwy grup społecznych, do których należy - wymienia funkcje rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści płynące z przynależności do różnych grup społecznych - omawia hierarchię grupy - przedstawia cechy, jakie powinien mieć przywódca grupy - dostrzega wpływ grupy na jednostkę - charakteryzuje współczesny model rodziny - tłumaczy, na czym polega wartość i rola rodziny oraz specyfika więzi rodzinnych - wyjaśnia terminy: rodzina niepełna, rodzina przybrana, rodzina zastępcza
6. Życie szkoły	<ul style="list-style-type: none"> - omawia strukturę władz szkoły - wyjaśnia, czym jest statut szkoły - wymienia podstawowe prawa i obowiązki ucznia - podaje przykłady działań samorządu uczniowskiego - przedstawia historię swojej szkoły i biografię jej patrona 	<ul style="list-style-type: none"> - określa zadania poszczególnych organów władz szkoły - podaje sposoby aktywnego uczestniczenia w życiu szkoły - omawia wybrany problem swojej społeczności szkolnej i wskazuje sposoby jego rozwiązania
7. Normy i zasady	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje podstawowe zasady i normy współżycia społecznego - wyjaśnia, dlaczego należy przestrzegać norm społecznych - wymienia podstawowe prawa obywatelskie Polaków - tłumaczy, na czym polega tolerancja i nietolerancja - podaje przyczyny nietolerancji - omawia przyczyny dyskryminacji w szkole 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady postępowania zgodne z określonymi normami - uzasadnia, które normy społeczne uważa za najważniejsze - omawia skutki nieprzestrzegania norm społecznych - przedstawia prawa i wolności obywatelskie Polaków - określa, czym zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich w Polsce - wyjaśnia termin: wolność słowa - wymienia przykłady nietolerancji we współczesnym świecie - rozpoznaje zagrożenia związane z nietolerancją, na podstawie tekstu źródłowego - przedstawia sposoby zapobiegania dyskryminacji w szkole

Rozdział II		
1. Mój udział w życiu społecznym	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: społeczność, społeczność lokalna - wymienia elementy składające się na tradycję lokalną swojego miejsca zamieszkania - podaje przykłady stowarzyszeń i organizacji lokalnych - tłumaczy, czym są potrzeby - wskazuje potrzeby niższego i wyższego rzędu - wymienia różne sposoby realizacji tej samej potrzeby 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści płynące z życia w społeczności - podaje informacje na temat swojej najbliższej okolicy - określa zadania lokalnych stowarzyszeń i organizacji - charakteryzuje działalność lokalnego stowarzyszenia, na podstawie tekstu źródłowego - omawia problemy występujące w społeczności lokalnej - przedstawia hierarchię potrzeb według A. Masłowa
2. Razem stanowimy naród	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: naród, tożsamość narodowa, dziedzictwo narodowe - wymienia polskie symbole narodowe - podaje daty polskich świąt narodowych - omawia czynniki sprzyjające kształtowaniu się narodów 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady polskiego dziedzictwa narodowego - określa rolę symboli narodowych - przedstawia etapy powstawania narodu polskiego - wyjaśnia, dlaczego utrata niepodległości i okres zaborów wpłynęły na kształtowanie świadomości narodowej Polaków - wymienia zalety uczestnictwa w tworzeniu kultury narodowej - omawia dobre oraz złe strony wielonarodowości
3. Od patriotyzmu do szowinizmu	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: ojczyzna, patriotyzm - tłumaczy, na czym polega patriotyzm lokalny - przedstawia obowiązki obywateli wobec ojczyzny - wymienia rodzaje patriotyzmu, na podstawie tekstu źródłowego - charakteryzuje różne postawy patriotyczne – nacjonalizm, szowinizm i kosmopolityzm - określa, czym jest stereotyp i wymienia jego cechy - wyjaśnia, czym był Holocaust 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje współczesne formy patriotyzmu - wskazuje różnice pomiędzy patriotyzmem a nacjonalizmem i szowinizmem - wyjaśnia znaczenie stereotypu w odniesieniu do narodów - podaje przykłady pozytywnych stereotypów narodowych
4. Mniejszości narodowe	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: mniejszości narodowe, mniejszości etniczne - wymienia mniejszości narodowe i etniczne mieszkające w Polsce - podaje podstawowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce - uzasadnia konieczność poszanowania odrębności kulturowej mniejszości narodowych - wskazuje największe skupiska Polonii na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia prawa mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce - ocenia stosunek Polaków do mniejszości narodowych - wskazuje na mapie państwo, w którym znajduje się największe skupisko Polonii - podaje czynniki wpływające na kształtowanie poczucia odrębności kulturowej, na podstawie tekstu źródłowego - wskazuje więzi łączące Polonię z państwem i narodem polskim - wymienia dziedziny aktywności Polonii - omawia pozytywne i negatywne skutki emigracji Polaków

5. Społeczeństwo i hierarchia społeczna	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: społeczeństwo, globalna wioska - tłumaczy, czym jest społeczeństwo informacyjne - wskazuje różnice między życiem społeczeństwa pierwotnego i współczesnego - wymienia klasy społeczne - charakteryzuje klasę średnią 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje funkcjonowanie wybranego społeczeństwa pierwotnego - charakteryzuje klasy i warstwy społeczne - wymienia korzyści wynikające z obecności w społeczeństwie klasy średniej, na podstawie tekstu źródłowego - przedstawia dobre i złe strony przynależności do wybranej klasy społecznej - wyjaśnia, na czym polega awans społeczny i degradacja społeczna
6. Polskie społeczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje współczesne społeczeństwo polskie - wymienia klasy społeczne występujące w Polsce - przedstawia kwestie związane ze szkolnictwem wyższym w Polsce, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia poziom wykształcenia społeczeństwa polskiego - charakteryzuje problemy społeczne występujące w Polsce - przedstawia korzyści i zagrożenia, jakie niesie ze sobą powszechny dostęp do internetu - tłumaczy przyczyny dużej liczebności polskiej klasy średniej
Rozdział III		
1. Po co ludziom państwo?	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: państwo - podaje nazwy trzech państw federacyjnych i unitarnych - przyporządkowuje Polskę do właściwego rodzaju państwa - wymienia cechy państwa - określa funkcje państwa - rozróżnia pojęcia <i>obywatelstwo</i> i <i>narodowość</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie tworzy definicje państwa federacyjnego i państwa unitarnego - wskazuje na mapie państwa federacyjne i unitarne - omawia cechy państwa - opisuje wewnętrzne i zewnętrzne funkcje państwa - przedstawia sposoby uzyskania obywatelstwa polskiego - ocenia relacje państwo –obywatel - wyjaśnia termin: repatriacja
2. Ustroje polityczne	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje ustroje: demokratyczny, autorytarny i totalitarny - wymienia nazwy trzech państw demokratycznych, autorytarnych i totalitarnych - wskazuje różnice między monarchią a republiką - podaje nazwy trzech monarchii i republik - opisuje, na czym polegają mechanizmy wpajania społeczeństwu określonej ideologii, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie państwa demokratyczne, autorytarne i totalitarne - odszukuje na mapie monarchie i republiki - opisuje sposoby powstawania trzech typów ustrojów politycznych - wyjaśnia genezę różnych form rządów - charakteryzuje rolę obywateli w państwie demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym - rozpoznaje przywódców najważniejszych państw współczesnych - wyjaśnia terminy: ideologia, indoktrynacja, pucz, gospodarka centralnie sterowana, kadencja, system prezydencki, parlamentarny i mieszany

		- opisuje okoliczności powstania nowych państw w Europie po II wojnie światowej
3. Demokracja	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia istotę demokracji - odróżnia demokrację bezpośrednią od pośredniej - podaje przykłady zastosowania różnych form demokracji bezpośredniej i pośredniej - wymienia kategorie praw i wolności obywatelskich w państwie demokratycznym - tłumaczy, czym jest kultura polityczna, na podstawie tekstu źródłowego - uczestniczy w dyskusji na temat stosowania zasad demokratycznych w życiu codziennym - wyjaśnia terminy: radni, posłowie, inicjatywa obywatelska, plebiscyt, konsultacje społeczne, referendum 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polegają różne rodzaje demokracji - ocenia znaczenie kultury politycznej dla funkcjonowania państwa demokratycznego - uzasadnia wyższość demokracji nad innymi ustrojami politycznymi - wyjaśnia, w jaki sposób państwo demokratyczne dba o dobro obywateli - wymienia przykłady praw przysługujących obywatelom w krajach demokratycznych
4. Zalety i wady demokracji	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zalety i wady ustroju demokratycznego - tłumaczy, na czym polega demokracja większościowa i demokracja konstytucyjna - wyjaśnia, na czym polegają działania dla dobra państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zagrożenia, które wiążą się z demokracją większością - rozróżnia pojęcia <i>dobro państwa</i> i <i>dobro partii</i> - przedstawia znaczenie współpracy i kompromisu dla funkcjonowania demokracji, na podstawie tekstu źródłowego - wymienia cechy charakteru i osobowości, którymi powinien się odznaczać dobry polityk - przedstawia swoją opinię na temat polskiej demokracji
5. Społeczeństwo obywatelskie	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: obywatelstwo - wymienia prawa i obowiązki obywatela Polski - tłumaczy, na czym polega istota społeczeństwa obywatelskiego - przedstawia formy udziału obywateli w życiu publicznym - omawia cechy charakteryzujące dobrego obywatela - rozróżnia formy społecznego protestu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy, którymi powinny charakteryzować się osoby chcące brać aktywny udział w życiu społecznym, na podstawie tekstu źródłowego - wskazuje sposoby rozwiązań problemów lokalnych i ogólnokrajowych z wykorzystaniem różnych form inicjatywy obywatelskiej - uzasadnia konieczność udziału obywateli w życiu publicznym - wyjaśnia terminy: „weto ludowe”, strajk pracowniczy, organizacja pożytku publicznego - uczestniczy w dyskusji dotyczącej wpływu obywateli na sprawy ważne dla całego państwa
6. Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia trzy sektory życia społecznego - wyjaśnia terminy: organizacja pozarządowa, wolontariat - omawia zadania organizacji pozarządowych - wskazuje różnice między działalnością fundacji i stowarzyszenia 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady wolontariatu - wskazuje korzyści wynikające z pracy wolontariuszy dla obywatela i społeczeństwa - tłumaczy, jaką rolę odgrywają w społeczeństwie

		<p>organizacje non profit, na podstawie tekstu źródłowego</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady organizacji non profit działających w najbliższej okolicy
7. Patologie w państwie demokratycznym	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: demagogia, populizm - wymienia patologie władzy - tłumaczy, na czym polegają: korupcja, biurokratyzacja, centralizacja - wskazuje przykłady nadmiernej biurokratyzacji 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje wystąpienie o charakterze populistycznym - uczestniczy w dyskusji lub debacie na temat sposobów zwalczania patologii władzy - wymienia skutki korupcji - opracowuje szkolną kampanię walki z korupcją
Rozdział IV		
1. Po co ludziom pieniądze?	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia historię pieniądza - wyjaśnia, jak należy posługiwać się kartą płatniczą - wymienia funkcje pieniądza - uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości pieniądza 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia funkcje pieniądza - przedstawia pozytywne strony posiadania karty płatniczej - wymienia pozytywne i negatywne skutki nieograniczonego dostępu do pieniędzy - tłumaczy ideę wprowadzania wspólnej europejskiej waluty – euro
2. ABC gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest gospodarka - charakteryzuje poszczególne działy gospodarki - wyjaśnia terminy: popyt, podaż, konkurencja, monopol 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje polską gospodarkę - wskazuje różnice pomiędzy gospodarką centralnie planowaną i gospodarką wolnorynkową - określa zależność między popytem i podażą - tłumaczy, na czym polega monopol i konkurencja - wyjaśnia, czym jest koniunktura gospodarcza
3. Ekonomia w moim domu	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe - wymienia rodzaje gospodarstw domowych - przedstawia różne źródła dochodów w gospodarstwach domowych - planuje swoje wydatki - wyjaśnia, kim jest konsument - wymienia podstawowe prawa konsumenta - podaje sposoby zgłaszania reklamacji - tłumaczy, czym jest gwarancja towaru - wskazuje instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta 	<ul style="list-style-type: none"> - określa liczebność i rodzaje współczesnych polskich gospodarstw domowych - planuje budżet domowy - wyjaśnia, czym są wydatki stałe i zmienne - podaje, na co należy zwrócić uwagę przy dokonywaniu zakupu towaru - omawia prawa konsumenta i obowiązki sprzedawcy - prawidłowo wypełnia formularz reklamacyjny - wymienia zadania rzecznika konsumentów - tłumaczy, czym zajmuje się Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
4. Podatki i budżet państwa	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: podatek - uzasadnia potrzebę płacenia podatków - wymienia rodzaje podatków w Polsce - podaje wysokość stawek podatkowych obowiązujących w Polsce - wyjaśnia, czym jest budżet państwa - oblicza wysokość podatku dochodowego płaconego przez obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje rodzaje podatków w Polsce - wyjaśnia terminy: deficyt budżetowy, NIP, PIT, CIT, VAT - opisuje sposoby pokrywania deficytu budżetowego - ocenia skalę podatkową obowiązującą w Polsce na tle innych państw - przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by

	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje źródła dochodów i wydatków państwa 	<p>finansować z dochodów państwa</p> <ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega zjawisko „szarej strefy”
5. System bankowy	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: waluta, emisja, Narodowy Bank Polski, Rada Polityki Pieniężnej, konto bankowe, lokata, kredyt - omawia prawo popytu i podaży - określa istotę działalności banków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co wpływa na tworzenie systemu pieniężnego w danym państwie - wymienia zadania Narodowego Banku Polskiego i Rady Polityki Pieniężnej - określa czynniki kształtujące prawo popytu i podaży - wskazuje szanse i zagrożenia wynikające z korzystania z różnorodnych usług bankowych - porównuje i ocenia jakość usług bankowych - omawia rolę reklamy w sektorze bankowym - prezentuje ofertę wybranych banków internetowych
6. Giełda papierów wartościowych	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: giełda, makler, indeks giełdowy, akcja, obligacja, hossa, bessa - wskazuje różnice między akcjami a obligacjami 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia miasta, w których znajdują się największe współczesne giełdy papierów wartościowych - odszukuje w internecie informacje o wynikach indeksów giełdowych - opisuje, na czym polega praca maklera i gra na giełdzie - ocenia ryzyko związane z grą na giełdzie - przedstawia zasady funkcjonowania funduszy inwestycyjnych
7. Ożywienie gospodarcze i kryzys	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: koniunktura, recesja, inflacja, produkt krajowy brutto, produkt krajowy brutto na osobę - wymienia skutki ożywienia i kryzysu gospodarczego dla obywateli - tłumaczy, za pomocą jakich wskaźników można ocenić stan gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> - określa czynniki wpływające na ożywienie i kryzys gospodarczy w państwie - opisuje mechanizm powstawania inflacji - wymienia skutki ożywienia i kryzysu gospodarczego dla państwa i przedsiębiorców - ocenia aktualny stan polskiej gospodarki - porównuje obecny stan polskiej gospodarki z sytuacją gospodarczą w innych krajach Unii Europejskiej - wskazuje szanse i zagrożenia wynikające z ingerencji władz państwowych w gospodarkę danego kraju - odszukuje w rocznikach statystycznych i internecie informacje o wartości wskaźników stanu gospodarki w Polsce - porównuje wskaźniki poziomu polskiej gospodarki ze wskaźnikami stanu gospodarki innych państw

Kryteria oceniania z wiedzy o społeczeństwie w klasie 3

Temat lekcji	Wymagania Podstawowe (dostateczna) Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe (dobry, bardzo dobry) Uczeń:
Rozdział I		
1. Konstytucja	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: konstytucja, preambuła, trójpodział władzy, suwerenność narodu, państwo prawa, decentralizacja władzy • wymienia podstawowe prawa obywatelskie Polaków • określa obowiązki obywatelskie Polaków • odszukuje w Konstytucji III RP rozdziały, w których zawarte są podstawowe zasady ustroju oraz wolności, prawa i obowiązki obywateli • na podstawie tekstu źródłowego podaje prawa dzieci zapisane w Konstytucji III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie nadrzędności Konstytucji nad innymi aktami prawnymi • wyjaśnia znaczenie praw i obowiązków wynikających z Konstytucji III RP • wymienia przykłady sytuacji, w których doszło do naruszenia praw obywateli • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP
2. Sejm i senat	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: immunitet, próg wyborczy, Zgromadzenie Narodowe, inicjatywa ustawodawcza, ordynacja wyborcza, wotum zaufania, wotum nieufności • omawia funkcjonowanie polskiego parlamentu • przedstawia kwestie związane z zasadami wyborczymi • tłumaczy, na czym polega proces ustawodawczy • wylicza uprawnienia sejmu i senatu w Polsce • opisuje rolę parlamentu w koncepcji trójpodziału władzy • określa funkcje sejmu i senatu • wymienia warunki, które musi spełnić kandydat na posła lub senatora • charakteryzuje poszczególne etapy procesu ustawodawczego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę polskiego parlamentaryzmu • wymienia podmioty, którym przysługuje inicjatywa ustawodawcza • opisuje, na czym polega praca parlamentarzysty • ocenia pracę wybranego parlamentarzysty • odszukuje w źródłach dodatkowe informacje na temat regulaminu pracy sejmu i senatu • określa rolę Prezydenta RP i Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym • aktywnie uczestniczy w symulacji procesu ustawodawczego • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP
3. Rząd i prezydent	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę władzy wykonawczej w koncepcji trójpodziału władzy • wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP i Rady Ministrów • przedstawia procedury wyboru Prezydenta RP i Rady Ministrów • podaje imię i nazwisko obecnego Prezydenta RP oraz aktualnego prezesa Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: dymisja, Rada Gabinetowa, kontrasygnata, ratyfikacja • wymienia imiona i nazwiska wszystkich prezydentów Polski po 1989 r. • opisuje procedury odwołania Prezydenta RP i Rady Ministrów • porównuje kompetencje Prezydenta RP z uprawnieniami prezesa Rady Ministrów • ocenia pracę obecnego Prezydenta RP oraz aktualnych członków Rady Ministrów • interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP
4. Władza sądownicza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: prawo, adwokat, radca prawny • charakteryzuje specyfikę władzy sądowniczej w koncepcji trójpodziału władzy • wymienia rodzaje sądów i trybunałów w Polsce • opisuje rolę sędziego w sprawowaniu władzy sądowniczej • tłumaczy, na czym polega zasada niezawisłości sędziów • uzasadnia konieczność niezawisłości władzy sądowniczej • rozróżnia specyfikę pracy prokuratury i policji 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia kompetencje poszczególnych organów władzy sądowniczej w Polsce • wyjaśnia, na czym polega zasada instancyjności sądów • ocenia działalność sądów, prokuratury i policji w Polsce • podaje nazwy instytucji, do których można się zwrócić w przypadku bycia świadkiem naruszenia prawa

	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie tekstu źródłowego określa wpływ władzy sądowniczej na życie obywateli oraz jej rolę we współczesnym państwie demokratycznym 	
5. Idziemy na wybory	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: legitymizacja władzy, ordynacja wyborcza • wymienia nazwy organów władzy, do których społeczeństwo wybiera swoich przedstawicieli • opisuje zasady demokratycznych wyborów • rozróżnia czynne i bierne prawo wyborcze 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie udziału obywateli w wyborach • ocenia zasadność istnienia przymusu wyborczego • wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z częstego przeprowadzania referendów • wymienia zalety oraz wady proporcjonalnego i większościowego systemu liczenia głosów • uzasadnia konieczność obowiązywania zasad demokratycznych wyborów • opisuje procedury wyborcze do parlamentu • odszukuje informacje o wynikach wyborów i zasadach ich przeprowadzania
6. Partie polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: partia polityczna • omawia funkcje partii politycznych • określa typy systemów partyjnych • wymienia nazwy krajów, w których obowiązują poszczególne systemy partyjne • charakteryzuje typy partii politycznych • podaje nazwy partii politycznych istniejących w Polsce • na podstawie tekstu źródłowego wskazuje cechy ideologii konserwatywnej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę partii politycznych we współczesnym świecie • opisuje procedury zakładania partii i podstawy jej działania • wskazuje zalety i wady poszczególnych typów systemów partyjnych • charakteryzuje polską scenę polityczną • odszukuje informacje o programach partii politycznych istniejących w Polsce • na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o częstej niejednoznaczności podziału na lewicę i prawicę w Polsce
7. Mass media i opinia publiczna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: opinia publiczna, mass media, cenzura, „czwarta władza” • opisuje funkcje mass mediów 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy ośrodków badania opinii publicznej • podaje sposoby przeprowadzania badań opinii publicznej • wyjaśnia wpływ mass mediów oraz opinii publicznej na działalność władz i zachowania społeczne • korzysta z różnych źródeł informacji
8. Służba publiczna	<ul style="list-style-type: none"> • omawia strukturę administracji publicznej • wskazuje obowiązki urzędników służby cywilnej • wymienia prawa przysługujące obywatelom korzystającym z usług urzędów publicznych • na podstawie tekstu źródłowego określa najważniejsze zasady moralne i etyczne obowiązujące urzędników służby cywilnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie apolityczności urzędników służby cywilnej • wskazuje różnice między pracownikami służby cywilnej a urzędnikami mianowanymi służby cywilnej • bierze udział w dyskusji na temat funkcjonowania idealnego urzędu
Rozdział II		
1. Władza centralna a samorząd terytorialny	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: decentralizacja władzy • przedstawia ideę samorządności • opisuje założenia reformy samorządu terytorialnego z 1999 r. • tłumaczy, na czym polega zasada pomocniczości 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: prawo lokalne, subwencja, Regionalna Izba Obrachunkowa • wymienia rodzaje samorządów w Polsce • rozróżnia zadania własne samorządu od zadań zleconych • omawia, kto i w jaki sposób nadzoruje samorząd terytorialny • uzasadnia konieczność sprawowania nadzoru nad samorządem terytorialnym • określa, jaką rolę odgrywają Samorządowe Kolegia Odwoławcze

2. Samorząd gminny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy gmin charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów gmin omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w gminie określa zadania władz gminnych podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie gminy wskazuje źródła gminnych dochodów i wydatków wyjaśnia, w jaki sposób obywatele mogą wpływać na decyzje władz gminy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje sposób wyboru kandydatów do władz gminnych wskazuje miejsce urzędowania władz gminy, na której terenie mieszka wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w gminie (burmistrza lub prezydenta, przewodniczącego rady gminy bądź przewodniczącego rady miasta) przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów gminnych podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w gminie ocenia pracę władz swojej gminy
3. Samorząd powiatowy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy powiatów charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów powiatów omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w powiecie określa zadania władz powiatowych podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie powiatu wskazuje źródła powiatowych dochodów i wydatków na podstawie tekstu źródłowego przedstawia propozycje zmian, które warto byłoby wprowadzić w funkcjonowaniu powiatów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje sposób wyboru kandydatów do władz powiatowych wskazuje miejsce urzędowania władz powiatu, na którego terenie mieszka wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w powiecie (starosty, przewodniczącego rady powiatu) przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów powiatowych podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w powiecie ocenia pracę władz swojego powiatu
4. Samorząd wojewódzki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w województwie wyjaśnia, jaka jest rola wojewody określa zadania samorządu wojewódzkiego podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie województwa wskazuje źródła wojewódzkich dochodów i wydatków na podstawie tekstu źródłowego przedstawia główne problemy dotyczące współpracy między różnymi organami władzy samorządu wojewódzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany w podziale administracyjnym Polski, które zaszły od 1950 r. opisuje sposób wyboru kandydatów do władz wojewódzkich wskazuje miejsce urzędowania władz województwa, na którego terenie mieszka wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w województwie (wojewody, marszałka wojewódzkiego) przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów wojewódzkich podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w województwie ocenia pracę władz swojego województwa
5. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin: Biuletyn Informacji Publicznej wypełnia wybrane formularze urzędowe, np. wniosek o wydanie dowodu osobistego odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności wskazanych urzędów tłumaczy, do czego służą karty opisu usługi pobiera z internetu wybrane druki urzędowe 	<ul style="list-style-type: none"> podaje własne propozycje zmian w funkcjonowaniu urzędów wskazuje lokalizację najważniejszych urzędów w miejscu swojego zamieszkania wymienia rodzaje usług świadczonych przez urzędy za pośrednictwem internetu wyjaśnia konieczność informatyzacji administracji publicznej podaje szanse i zagrożenia wynikające z informatyzacji urzędów
Rozdział III		
1. Polska polityka zagraniczna	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: racja stanu, polityka zagraniczna, służba dyplomatyczna i konsularna przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej wymienia podmioty uprawnione w Polsce do prowadzenia polityki zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia bieżącą politykę zagraniczną Polski wymienia zadania polskiej dyplomacji charakteryzuje różne sposoby działania w polityce

	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o wpływie techniki na politykę międzynarodową 	<p>zagranicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> na podstawie mapy przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej w Europie i na świecie uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej
2. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia najważniejsze etapy integracji europejskiej charakteryzuje trzy filary Unii Europejskiej wymienia nazwy organów Unii Europejskiej wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny integracji europejskiej charakteryzuje organy Unii Europejskiej wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z integracji Polski z Unią Europejską uczestniczy w dyskusji na temat dalszego pogłębiania i poszerzania integracji Unii Europejskiej oraz wprowadzenia euro w Polsce
3. Polska w organizacjach międzynarodowych	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin: organizacja międzynarodowa rozwija skróty: ONZ, NATO, OBWE, ZSRR określa zasadnicze cele wybranych organizacji międzynarodowych, do których należy Polska 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy organizacji międzynarodowych ocenia zaangażowanie Polski w funkcjonowanie organizacji międzynarodowych (np. NATO) odszukuje informacje na temat wybranych organizacji międzynarodowych wskazuje na mapie zasięg wybranych organizacji międzynarodowych
4. Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy najważniejszych organów ONZ wymienia najważniejsze organizacje wyspecjalizowane ONZ omawia przyczyny utworzenia ONZ określa założenia i cele tej organizacji charakteryzuje działalność UNESCO i UNICEF 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia genezę ONZ charakteryzuje poszczególne organy ONZ ocenia skuteczność działań podejmowanych przez ONZ lokalizuje na mapie miejsca misji pokojowych ONZ uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości i reformy ONZ
5. Konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: migracja, terroryzm charakteryzuje aktualne konflikty i wskazuje na mapie miejsca, w których do nich doszło wymienia potencjalne skutki konfliktów zbrojnych i działań terrorystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne formy migracji tłumaczy, na czym polega uchodźstwo odszukuje informacje na temat najważniejszych konfliktów zbrojnych na świecie opisuje wybrane zamachy terrorystyczne w XXI w. ocenia działalność terrorystyczną, uwzględniając zasady moralne, prawo oraz skuteczność działania
6. Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: Trzeci Świat, pomoc humanitarna, globalizacja charakteryzuje problemy współczesnego świata wskazuje na mapie kraje bogatej Północy i biednego Południa 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposoby rozwiązywania problemów współczesnego świata uzasadnia konieczność niesienia pomocy humanitarnej w wybranych rejonach świata charakteryzuje działalność organizacji humanitarnych opisuje różne wymiary globalizacji wskazuje pozytywne i negatywne strony globalizacji
Rozdział IV		
1. Wybór szkoły i zawodu	<ul style="list-style-type: none"> podaje umiejętności i predyspozycje osobiste niezbędne do wykonywania określonych zawodów wskazuje własne predyspozycje zawodowe wymienia rodzaje szkół w Polsce omawia możliwości dalszego kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby pozyskiwania informacji dotyczących dalszego kształcenia uzasadnia dokonany przez siebie wybór dalszej ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej wskazuje zalety i wady wykonywania określonych zawodów

	<ul style="list-style-type: none"> • planuje własną ścieżkę edukacji i kariery zawodowej • na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia ideę zmian w polskim systemie kształcenia • na podstawie tekstu źródłowego przedstawia przyczyny funkcjonowania dotychczasowego systemu kształcenia na wybranych kierunkach 	
2. Rynek pracy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: rynek pracy, mobilność zawodowa, aktywność zawodowa, bezrobocie, bezrobotny, stopa bezrobocia • charakteryzuje potrzeby lokalnego rynku pracy • omawia działania instytucji wpływających na rynek pracy • wskazuje na mapie kierunki emigracji zarobkowej Polaków • podaje przyczyny emigracji zarobkowej Polaków • przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z istnienia emigracji zarobkowej • tłumaczy, na czym polega „drenaż mózgów” • wymienia zawody najbardziej poszukiwane na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa stopę bezrobocia w powiecie, na którego terenie mieszka • wskazuje przyczyny i skutki bezrobocia • ocenia sposoby przeciwdziałania bezrobociu
3. Moja pierwsza praca	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje źródła informacji o ofertach pracy • redaguje CV i list motywacyjny • umie odpowiednio się zachować w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje korzyści wynikające ze zdobywania doświadczenia zawodowego w trakcie odbywania stażu • ocenia skuteczność różnych form poszukiwania pracy • odszukuje w internecie wzory CV i listu motywacyjnego
4. Pracownik i jego prawa	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy • tłumaczy, na czym polega mobbing • na podstawie tekstu źródłowego określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnoletnią 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zasady zatrudniania młodocianych • wyjaśnia wpływ związków zawodowych i Państwowej Inspekcji Pracy na warunki pracy • podaje nazwy instytucji, do których można zwrócić się o pomoc w przypadku łamania praw pracowniczych i mobbingu • opisuje rolę NSZZ „Solidarność” w walce o prawa pracownicze
5. Jak założyć własną firmę?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: biznesplan, marketing • wymienia podstawowe procedury związane z założeniem firmy • określa rodzaje działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia biznesplan dla własnej firmy • wymienia korzyści i zagrożenia związane z założeniem własnej firmy • charakteryzuje różne rodzaje działalności gospodarczej • omawia zasady marketingu i zarządzania
6. Etyka życia gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: norma moralna (etyczna), zaufanie publiczne • omawia rodzaje nieuczciwych praktyk • wymienia zawody zaufania publicznego • na podstawie tekstu źródłowego gromadzi argumenty do dyskusji na temat braku możliwości prawnego usankcjonowania zaufania 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny nieuczciwych praktyk rynkowych • przedstawia rozwiązania, które mogłyby ograniczyć tzw. szarą strefę i nieetyczne zachowania w życiu gospodarczym • ocenia etyczność określonych działań w życiu gospodarczym • odszukuje informacje o kodeksach etyki zawodowej